

УДК 338.439

Стан інвестиційної діяльності України в умовах економічної нестабільності

Крамаренко І.С.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та кредиту
Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини
ВНЗ «Університет «Україна»

Статтю присвячено актуальним питанням стану інвестиційної діяльності України в умовах нестабільності. Проаналізовано економічний розвиток інвестиційної діяльності. Розкрито джерела та структуру інвестиційної діяльності. Наведено інструменти підвищення інвестиційної діяльності в Україні.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, економічна нестабільність, акселератор.

Крамаренко И.С. СОСТОЯНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ

Статья посвящена актуальным вопросам состояния инвестиционной деятельности Украины в условиях нестабильности. Проанализировано экономическое развитие инвестиционной деятельности. Раскрыты источники и структура инвестиционной деятельности. Приведены инструменты повышения инвестиционной деятельности в Украине.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная деятельность, экономическая нестабильность, акселератор.

Kramarenko I.S. STATE INVESTMENT ACTIVITY IN UKRAINE ECONOMIC INSTABILITY

This article is devoted to current issues state investment activity of Ukraine in conditions of instability. Analyzes economic development investment activity. Reveals the origins and structure investment activity. Identify types of instrument increasing investment activity in Ukraine.

Keywords: investments, investment, economic instability, accelerator.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Економічна нестабільність нашої держави, що характеризується розбалансованістю економічної системи та невизначеністю напрямів розвитку основних економічних процесів, призводить до зменшення внесення обсягів прямих іноземних інвестицій в економіку. У зв'язку з цим основну увагу необхідно приділити дослідженню стану, обсягам, джерелам, структурі інвестиційних капіталовкладень України та визначити інструменти щодо розроблення дієвого механізму розвитку інвестиційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження інвестиційної діяльності на сучасному етапі проводять багато вітчизняних науковців-економістів, зокрема: К.В. Балдін, І.А. Бланк, М.Я. Дем'яненко, І.О. Іртищев, М.І. Савчук, М.І. Стегней, О.Б. Мирончук та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на безперечні здобутки зазначених учених у цьому напрямі, варто зазначити, що в сучасних наукових дослідженнях недостатньо уваги приділяється інвестиційній діяльності в умовах

економічної нестабільності національної економіки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – діагностика інвестиційної діяльності України в умовах економічної нестабільності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна нестабільність нашої держави характеризується розбалансованістю економічної системи та невизначеністю напрямів розвитку основних економічних процесів, призводить до зменшення внесення обсягів прямих іноземних інвестицій в економіку держави, а також уповільнення активності інвестиційної діяльності країни. Активізація інвестиційної діяльності та приріст інвестиційних ресурсів неможливі без зростання валового внутрішнього продукту.

Ми погоджуємось із думкою Л.П. Рудь, що інвестиції – найважливіший фактор економічного зростання. Це обумовлено тим, що інвестиційні ресурси дають можливість упроваджувати передові технології, новітню техніку, інноваційні форми організації праці та управління виробництвом. Нововведення, нові тех-

нології та організаційні рішення дають змогу суб'єктам господарювання вийти з кризових ситуацій, забезпечити високу конкурентоспроможність продукції і підприємства [1, с. 128].

Отже, зростання валового внутрішнього продукту сприяє зростанню реальних інвестицій, а це, своєю чергою, приводить до зростання реальних інвестицій, що викликає відповідне збільшення валового внутрішнього продукту. Все це сформульовано у вигляді «принципу акселератора».

Акселератор – це вагомий та впливовий фактор, що народжує нестабільність економіки, адже при відсутності інвестиційної діяльності може виникнути скорочення виробництва в усіх сферах національної економіки, що виробляють засоби виробництва, призведе до посилення депресивних явищ, зменшить доходи та витрати на споживчі товари. Результатом цих явищ є підвищення рівня інфляції.

Проведене нами дослідження динаміки показників економіки за період 2005–2013 рр. підтверджує дію принципу акселератора. Так, коефіцієнт кореляції темпів зростання валового внутрішнього продукту та інвестицій в основний капітал за даний період був близьким до максимального значення. Загалом, один відсоток приросту валового внутрішнього продукту в 2011 р. вимагав 1,8% приросту інвестицій в основний капітал. У 2013 р. відбулося різке падіння темпів росту ВВП на 17,98 в. п. та росту капітальних інвестицій на 43,52 в. п. відносно 2011 р., що підтверджує зроблені нами висновки щодо принципу акселератора.

Нестабільність вітчизняної економіки за останні роки підтверджує зменшення темпів росту валового внутрішнього продукту та капітальних інвестицій (рис. 1). Так, темп росту ВВП у 2013 р. скоротився майже в 8,8 разів порівняно з 2011 р., а темп росту капітальних інвестицій – у сім разів. За останні десять років таке скорочення темпів росту ВВП та інвестицій спостерігали в 2009 р. під час світової економічної кризи. Для оздоровлення економіки України було рекомендовано розробити заходи для стимулювання розвитку внутрішнього ринку капіталу з метою підвищення попиту на гривню; здійснювати диверсифікацію валютного наповнення банківських активів; удосконалювати інструменти страхування валютних ризиків та валютного контролю з метою запобігання спекулятивним валютним атакам; здійснювати моніторинг розрахунків комерційних банків за зовнішніми запозиченнями; запроваджувати додат-

кові заходи нагляду за комерційними банками, що отримали рефінансування з метою унеможливлення потрапляння цих коштів на валютний ринок; крім того, розглянути питання про зменшення облікової ставки та запровадження заходів щодо мінімізації або зменшення ставок у реальному секторі економіки як по кредитуванню, так і по залученню коштів. На сьогоднішній день політика тотальної лібералізації та дерегулювання вичерпала свій ефективний ресурс і потребує якщо не повного усунення, то значного оновлення відповідно до сучасних умов глобалізації економічного розвитку та особливостей міжнародних економічних відносин [4, с. 183].

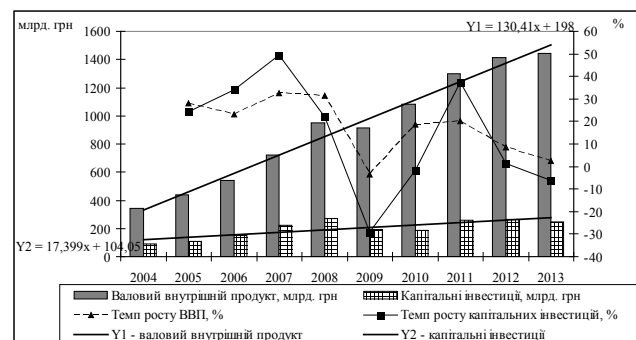

Рис. 1. Динаміка ВВП та капітальних інвестицій в Україні

Складено та розраховано за даними [2]

Із 2005 р. до 2008 р. питома вага капітальних інвестицій в загальній сумі ВВП зростає з 25,2% до 28,7%. Після 2008 р. відбулося значне скорочення питомої ваги капітальних інвестицій у загальній сумі ВВП до 17,2% у 2013 р., або майже в 1,7 рази та має тенденцію до зменшення.

Незважаючи на тенденцію до зниження ВВП та капітальних інвестицій, у 2014 р. зростання макроекономічних показників продовжиться, адже значення тренду показників є позитивним. Але статистичні показники не враховують основні тенденції розвитку держави, а також військові дії, що відбуваються, анексію АР Крим, тому в 2014 р. спостерігатимемо падіння реального ВВП України на рівні мінус 4,6% (оцінки коливаються від -2,9% до 8%). У 2015 р. експерти розраховують на зростання економіки – збільшення реального ВВП складе 2,2% (максимальний прогноз – зростання на 5%, мінімальний – падіння на 1,5%). У номінальному вираженні валовий внутрішній продукт збільшиться до 1 трлн. 690,433 млрд. грн.

Темпи припливу прямих іноземних інвестицій (приріст капіталу) у нинішньому році зна-

чно сповільняться, вважають експерти, – до \$3,826 млрд., або 2,7% ВВП. У 2015 р. передбачається збільшення обсягів інвестицій до \$5,511 млрд. (3,6% ВВП) [5].

Негативний вплив кризових явищ призвів до різкого скорочення обсягів усіх видів капітальних інвестицій, негативна динаміка збереглася і досі, що свідчить про чутливість інвестиційної сфери до циклічних коливань економіки (рис. 2).

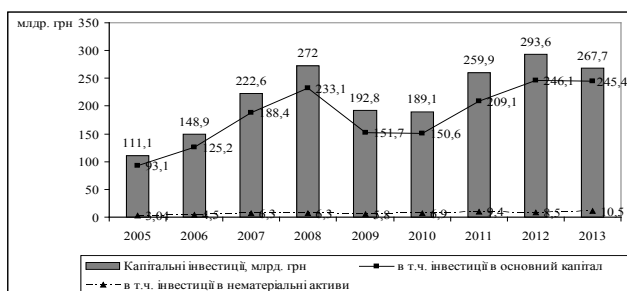

Рис. 2. Динаміка капітальних інвестицій та інвестицій, направлених в основний капітал

Складено та розраховано за даними [2]

Обумовлено це передусім тісною залежністю інвестиційної діяльності від доступності джерел фінансування.

За останнє десятиріччя найбільший обсяг капітальних інвестицій був у 2012 р. – 293,6 млрд. грн., що в 2,6 рази більше за 2005 р. Головні чинники впливу, що призвели до відновлення довіри інвесторів – це збалансування макроекономічної рівноваги та прискорення структурних реформ у країні.

Основну частку капітальних інвестицій займають інвестиції в основний капітал, а інвестиції в нематеріальні активи за досліджуваний період не перевищували і 4,0%. Однак можна спостерігати збільшення обсягів інвестицій у нематеріальні активи саме в кризовий період економіки.

Спостерігається таке негативне явище, як зниження питомої ваги нагромадження основного капіталу і збільшення частки приросту оборотних коштів. Це свідчить про скорочення інвестиційних можливостей держави та скрутне становище на підприємствах.

Зношеність основних фондів у багатьох галузях досягла критичного рівня і не компенсується новими капітальними вкладеннями, що призводить до технологічного відставання. Коефіцієнт вибуття основних фондів є дуже незначним і становить близько 2%, оскільки середній строк служби основних фондів є занадто великим і набагато перевищує цей показник у розвинених країнах [9].

У матеріальні активи спрямовано 95,8% від загального обсягу капітальних інвестицій, а саме: у житлові, нежитлові будівлі та інженерні споруди вкладено 55,7% загального обсягу капітальних інвестицій, у машини, обладнання та інвентар, транспортні засоби – 36,5%. У нематеріальні активи спрямовано 4,2% загального обсягу капітальних інвестицій, з яких 54,7% становили права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії тощо, 32,1% – витрати на придбання (створення) засобів програмного забезпечення [6].

Особливе значення відводиться портфельним інвестиціям – господарським операціям, які передбачають придбання цінних паперів, деривативів та інших фінансових активів за кошти на фондовому ринку (за винятком операцій із купівлі активів як безпосередньо платником податку, так і пов'язаними з ним особами, в обсягах, які перевищують 50% загальної суми акцій, емітованих іншою юридичною особою, які належать до прямих інвестицій). Портфельні інвестиції не можна вважати противагою прямим, вони є їх доповнюючим елементом. Портфельні інвестиції, попри всі свої недоліки (спекулятивний характер, високий рівень залежності від ефективності багатьох інституцій, ризик швидкого впливу значних обсягів фінансових ресурсів за кордон), здатні забезпечити українську економіку коштами, необхідними для масштабної модернізації. Проте, зважаючи на абсолютну непристосованість вітчизняного інвестиційного клімату для значних портфельних інвестицій, увага українських чиновників зосереджена на прямих іноземних інвестиціях [7], тоді як обсяги портфельних інвестицій залишаються мізерними [8, с. 179].

Головною передумовою надійної економічної системи є пошук та залучення інвестицій із різних джерел фінансування. У розвинених ринкових економіках важливим джерелом фінансування інвестиційної діяльності є заощадження держави, що формуються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. А в країнах пострадянського простору на долю цього джерела припадає близько третини інвестиційних ресурсів. В Україні ж частка коштів державного та місцевого бюджетів, направлена в інвестиційну діяльність, у 2013 р. склала 5,3%, що менше за 2006 р. на 5,7%, тобто держава щорічно зменшує обсяги фінансування (табл. 1).

Зниження ролі бюджетних коштів в умовах нестабільності зумовлено чинниками політич-

ного та макроекономічного характеру. В умовах дефіциту бюджетних ресурсів основні зусилля держави спрямовувались на фінансування соціально захищених статей бюджету при одночасному недофінансуванні капітальних витрат. А це свідчить про байдужість держави до проблем відтворення основного капіталу підприємств реального сектору економіки [10].

Протягом досліджуваного періоду основним джерелом інвестицій виступали власні кошти підприємств та коливались у межах 59,8–63,4% від загальної суми джерел інвестування. Так, у 2006 р. фінансування підприємств і організацій, направлених в інвестиційну діяльність, склали 89,1 млрд. грн., а в 2013 р. – 157,1 млрд. грн., що два рази більше. Даний вид є найбільш дорогим джерелом інвестицій, оскільки формується за рахунок перерозподілу прибутку від діяльності, а також емісії пайових цінних паперів. Для країни це свідчить про закритий характер економічного відтворення.

Таким чином, на даний момент вітчизняні підприємства використовують більш дорогі джерела інвестування, не маючи доступу до зовнішніх джерел фінансування на прийнятних умовах. Окрім того, власні джерела інвестування також не передбачають наукової та технологічної складової, тому відносяться нами до екстенсивних [11].

Для суб'єкта підприємницької діяльності вигіднішими є зовнішні інвестиції, що є теоретично необмеженими, ніж внутрішні, що формуються від перерозподілу прибутку від діяльності такого підприємства. Таким чином, при наявності потреби в інвестиціях об'єкти інвестування намагаються максимальні

обсяги залучити із зовнішніх джерел, а решту необхідного об'єму інвестицій поповнюють за рахунок капіталізації прибутків від основної діяльності [12].

Кошти банків та інших позик є доволі дорогим джерелом інвестування, але має стабільний характер повернення. Кредити банків та інших позик збільшились на 15,4 млрд. грн. – із 21,2 млрд. грн. у 2006 р. до 36,6 млрд. грн. у 2013 р.

Кошти іноземних інвесторів є найбільш якісним та перспективним джерелом інвестицій для будь-якого підприємства чи організації (звичайно, за умови, що ці інвестиції не походять із офшорних зон чи є результатом махінацій із метою уникнення оподаткування або відмивання «брудних» коштів) [12], але за умов економічної нестабільності – одним із нестабільних джерел фінансування інвестиційної діяльності. Так, у 2008 р. кошти іноземних інвесторів складають 8,8 млрд. грн., або 3,1% від загальної суми джерел фінансування, у 2011 р. – 7,1 млрд. грн., або 2,1%, у 2013 р. – 4,0 млрд. грн., або 1,6% відповідно. Дослідження підтверджують негативний вплив криз на збільшення інвестиційних ресурсів, тобто з 2008 по 2013 р. сума коштів іноземних інвесторів зменшилась у два рази, або на 4,8 млрд. грн.

До категорії інших джерел інвестицій належать усі, що не включені до вищезазначених та не суперечать чинному законодавству, а також безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій, підприємств і громадян тощо. У сучасних соціально-економічних умовах в Україні до такої категорії скоріше будуть відноситись не ті джерела інвестування, що включають у собі новітні, передові способи

Таблиця 1

Склад та структура джерел фінансування інвестиційної діяльності

Джерела фінансування	2006 р.		2008 р.		2011 р.		2013 р.	
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%
коштів державного бюджету	9,6	6,5	15,4	5,7	18,3	7,1	6,2	2,5
коштів місцевих бюджетів	6,7	4,5	12,4	4,6	8,8	3,4	7,0	2,8
власних коштів підприємств та організацій	89,1	59,8	161,2	59,3	152,2	58,5	157,1	63,4
кредитів банків та інших позик	21,2	14,3	42,9	15,8	42,3	16,3	36,6	14,8
коштів іноземних інвесторів	5,1	3,4	8,8	3,1	7,1	2,1	4,0	1,6
інші	17,2	11,5	31,4	11,5	31,2	12,0	36,9	14,9
Усього	148,9	100,0	272,1	100,0	259,9	100,0	247,8	100,0

Складено та розраховано за даними [2]

взаємодії ланцюга «інвестор – інвестиції – підприємство», а скоріше такі, що дають змогу уникнути податкового навантаження та приховати не зовсім законне походження IP учасників інвестиційного процесу. Тому динаміка обсягів зазначеного джерела інвестицій не така еластична до економічної ситуації в країні, як категорія коштів населення [12]. Сума даної категорії джерел у 2006 р. становила 17,2 млрд. грн., а в 2013 р. – 36,9 млрд. грн., що на 19,7 млрд. грн. більше.

Значну частку (41,1% загального обсягу) капіталовкладень спрямовано в розвиток промислових підприємств. Будівельними підприємствами освоєно 17,5% загального обсягу капіталовкладень, підприємствами, що здійснюють оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 9,0%, підприємствами сільського, лісового та рибного господарства – 6,7%, транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 6,6%, підприємствами, що здійснюють операції з нерухомим майном, – 4,1% (рис. 3).

Найбільше скорочення обсягів освоєння капітальних інвестицій за 2013 р. порівняно з 2012 р. зафіксовано за такими видами економічної діяльності, як: професійна, наукова та технічна діяльність (на 64,7%); транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (на 43,2%); державне управління і оборона, обов'язкове соціальне страхування (на 41,3%); тимчасове розміщування й організація харчування (на 14,2%); оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (на 7,2%);

фінансова та страхова діяльність (на 5,0%); будівництво (на 4,3%).

За 2013 р. порівняно з 2012 р. обсяги капіталовкладень, спрямованих у розвиток підприємств промисловості, зросли на 0,3%, у тому числі: водопостачання; каналізації, поводження з відходами – на 33,8%, з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 31,5%, переробної промисловості – на 7,7%. Загалом, обсяги освоєння капітальних інвестицій збільшились на підприємствах із виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічної діяльності – на 38,6%, з виробництва меблів, іншої продукції, ремонту і монтажу машин та устаткування – на 19,3%, фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів – на 15,6%, металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, окрім машин та устаткування – на 14,9%, із виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – на 12,8%, виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів – на 5,4%. Разом із тим обсяги капіталовкладень суттєво зменшились у виробництві коксу та продуктів нафтопереробки (на 48,5%), добувній промисловості та розробленні кар'єрів (на 32,2%), виробництві машин та устаткування, не віднесених до інших угруповань (на 19,3%), виробництві комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (на 3,4%), виробництві хімічних речовин і хімічної продукції (на 0,8%).

У соціальній сфері обсяги капіталовкладень, спрямованих в освіту, зменшились на 35,5%, охорону здоров'я та надання соціаль-

Рис. 3. Структура інвестицій у підприємства за видами економічної діяльності в 2013 р.

ної допомоги – на 28,1%. Водночас у розвиток мистецтва, спорту, розваг та відпочинку обсяги інвестицій зросли на 41,3% [6].

Для підвищення інвестиційної діяльності України необхідно розробити дієвий механізм, форми та методи вдосконалення політики у сфері залучення інвестицій, що базуватиметься на засадах поєднання ринкових і владних інструментів і включатиме:

- визначення стратегічних напрямів та пріоритетів інвестиційного розвитку областей, прогнозних обсягів потреби регіонів в інвестиціях, у тому числі іноземних, на довгострокову перспективу, їх конкретизацію на найближчі п'ять років із подальшою деталізацією щорічно;

- опрацювання досвіду, підготовку та надання органам державної влади пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює залучення іноземного капіталу та його ефективне використання в господарській діяльності на території України;

- створення інфраструктурних елементів та вдосконалення системи інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності;

- конкретизацію пріоритетів інвестування, суб'єктів інвестування, розміру інвестицій та соціально-економічних наслідків для територій, визначення суб'єктів та механізмів контролю в щорічних програмах соціально-економічного та культурного розвитку територій;

- формування конкурентних переваг областей у сфері інвестування, у тому числі шляхом підготовки належних бізнес-пропозицій, що враховують як інтереси території, так і інвесторів;

- задіяння інструментів маркетингу при формуванні позитивного іміджу областей;

- стимулювання залучення іноземних інвестицій в економіку областей через використання важелів впливу фіскального та дозвільного характеру;

- формування кадрового потенціалу державної служби, спроможного забезпечити ефективну роботу з іноземними інвесторами;

- конструктивну співпрацю органів виконавчої влади та місцевого самоврядування із суб'єктами господарювання територій (державно-приватне партнерство) та об'єднання їх зусиль щодо залучення ефективного інвестора та досягнення бажаного конкретного результату;

- моніторинг досягнутих результатів, узагальнення досвіду, використання бенчмаркінгу, корегування прогнозів та програм [3, с. 90–91].

Висновки з цього дослідження. У забезпеченні виходу економіки з кризового стану і стабільного її розвитку вирішальну роль відіграє науково обґрунтована інвестиційна політика державних та регіональних органів влади. Саме вони визначають реальні джерела, напрями і структуру інвестицій, здійснення раціональних та ефективних відтворювальних процесів під виконання загальнодержавних, регіональних і місцевих соціально-економічних і технологічних програм, відтворювальних процесів на макро-, мезо- і мікроекономічному рівнях. Водночас створюється і найбільш сприятливий інвестиційний клімат із метою більш широкого залучення іноземних інвесторів на взаємовигідних умовах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рудь Л.П. Макроекономічний аспект інвестиційної діяльності в Україні / Л.П. Рудь // Комунальне господарство міст. – 2012. – № 106. – С. 128–132.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Іртищева І.О. Інвестиційна привабливість економіки: міжрегіональні асиметрії / І.О. Іртищева, І.С. Крамаренко // Регіональна економіка. – 2014. – № 2(72). – С. 84–95.
4. Білоброва Т.О. Глобальна фінансова криза і ринок нерухомості: напрями подолання негативних наслідків / Т.О. Білоброва // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2010. – № 1. – Т. 1. – С. 179–184.
5. Падіння ВВП України у 2014 році складе 4,6%: консенсус-прогноз / Мінекономіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : t.ua/ECONOMICS/padinnya-vvp-ukrayini-u-2014-roci-sklade-4-6-konsensus-prognoz-minekonomiki-143584_.html.
6. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article/info_boxes?art_id=38501&cat_id=38506.
7. Єфименко А. Портфельний інвестор / А. Єфименко // Дзеркало тижня. Україна. – 2011. – № 33.
8. Косякіна О.А. Інвестиційні цілі експортера капіталу та їх відповідність очікуванням реципієнта / О.А. Косякіна // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – № 1(4). – С. 178–181.

9. Шлемко В.Т., Бінько І.Ф. Економічна безпека України: сутність і напрями забезпечення : [монографія] / В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінько. – К. : НІСД, 1997. – 144 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/book/rozdil/rozd04.htm>.
10. Спасів Н.Я. Пріоритети фінансового забезпечення відтворення основного капіталу в умовах глобалізації / Н.Я. Спасів, М.І. Хопчан, В.М. Хопчан [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=97>.
11. Москаленко Б.А. Особливості інвестиційної активності в Україні та її вплив на інвестиційний потенціал підприємств / Б.А. Москаленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis.../cgiirbis_64.exe?.
12. Макарюк А.В. Инвестиционная политика в управлении инвестиционным потенциалом экономических систем / А.В. Макарюк, Б.А. Москаленко // Национальная и региональная экономика. Текущие проблемы Восточной Европы : [монография] ; под ред. Э. Милош. – Люблин : Politechnika Lubelska, 2013. – С. 62–72.
13. Крамаренко І.С. Сучасний стан інвестиційної діяльності України в умовах економічної нестабільності / І.С. Крамаренко // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми та розвиток економічних систем в умовах глобальної нестабільності» (Миколаїв, 28–29 листопада 2014 р.) ; Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини ВНЗ «Університет «Україна». – Миколаїв : Гельветика, 2014. – С. 147–149.
14. Крамаренко І.С. Капітальні інвестиції: стан, проблеми, перспективи / І.С. Крамаренко // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Глобальні виклики розвитку обліку, економіки та фінансів національних підприємств», (Миколаїв, 3–4 квітня 2015 р.) ; Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини ВНЗ «Університет «Україна». – Миколаїв : Гельветика, 2015. – С. 139–141.
15. Крамаренко І.С. Джерела фінансування інвестиційної діяльності в Україні // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Проблеми та розвиток економічних систем в умовах глобальної нестабільності» (Миколаїв, 9–10 жовтня 2015 р.) ; Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини ВНЗ «Університет «Україна». – Миколаїв : ММІРЛ ВНЗ «Університет «Україна», 2015. – С. 75–78.